

Veenmos voor duurzaamheid

Nico Minnema

Duitsland en Nederland zijn wereldwijd de grootste producenten van substraat voor de tuinbouw. Ruim 90% van dat substraat wordt van (hoog)veen gemaakt. Beide landen zijn ook de grootste consumenten van dit substraat. Omdat de voorraden hoogveen in West- en Centraal- Europa bijna uitgeput zijn (in Nederland wordt sinds 1992 geen hoogveen meer grootschalig afgegraven), is de winning verplaatst naar vooral Oost- en Noord-Europa. Daar worden nu ook goede en kwetsbare hoogveengebieden afgegraven, omdat de huidige, niet duurzame winning van veen voortdurend nieuwe gebieden nodig heeft. Het afgraven en ontwateren van hoogveengebieden plus het transport staan bovendien ter discussie als het om CO₂-uitstoot gaat.

Het is een miljoenensector die belang heeft bij een duurzame oplossing voor dit probleem. Daarom heeft de Universiteit van Greifswald de afgelopen jaren samen met veenbedrijven en tuinbouwers vele experimenten gedaan om te komen tot een alternatief met hoge kwaliteitseisen voor met name de industriële tuinbouw. Het ziet er inmiddels naar uit dat men dit alternatief heeft gevonden in de vorm van veenmos-biomassa. Een product dat dezelfde fysische en chemische eigenschappen heeft als turf en wat duurzaam geteeld kan worden.

Momenteel worden als alternatieven voor het hoogveensubstraat ook wel glaswol, kokosvezel en kleikorrels gebruikt. Het glaswol brengt de grootste milieuproblemen met zich mee en ogenschijnlijk meer verantwoorde vormen als kokosvezel en kleikorrels zijn ook niet optimaal. Veenmos kan ook, maar dit is te weinig beschikbaar. En oogsten uit de bestaande natuurgebieden brengt dus schade aan natuur en landschap met zich

mee. Daarom is men in Duitsland gestart met een praktijkproef voor het telen van veenmos.

Het onderzoek wat momenteel in Duitsland plaatsvindt, is globaal te verdelen in vier stappen.

- Onderzoek naar het gebruik van veenmos als een volwaardig en duurzaam substraat in de industriële tuinbouw. Dit onderzoek loopt nog, echter de eerste bevindingen zijn zeer positief en het lijkt erop dat het een kwestie van tijd is om het product grootschalig te kunnen produceren. En met produceren wordt bedoeld het zodanig behandelen van het geteelde veenmos, dat het klaar is voor gebruik als substraat.
- Onderzoek naar de beste wijze om veenmos te telen in gebieden die nu benut worden als "marginale" landbouwgebieden en problemen hebben m.b.t. drooglegging en inklink. Dit kunnen vergraven en in cultuur gebrachte hoogveen- en/of laagveengebieden zijn.

Figuur 1. Veenmosvegetatie op voormalige landbouwgrond na het tweede seizoen (Foto: Omke Oudeman).

Inmiddels ligt er in Duitsland nabij Oldenburg een praktijkproef met een oppervlak van circa vier hectare, waar verschillende start- en beheermethodes worden uitgetest. Het is uiteraard van belang om te weten, of het geteeld kan worden, hoe dit het best kan geschieden en hoe dit moet qua mechanisatie. De resultaten zijn na twee vegetatieperiodes zeer bemoedigend. Op de beste percelen staat het veenmos vegetatiedekkend, waarbij de dikte van het pakket varieert van 5 tot 15 cm.

- Er worden metingen en onderzoek verricht naar de CO₂-uitstoot als gevolg van de nieuwe aanpak en dat wordt vergeleken met de bestaande methodes. Eind november 2012 komt de universiteit van Greifswald met de resultaten hiervan.
- Aanvullend op de praktijkproef moet onderzocht worden of de kostprijs van veenmos concurrerend kan zijn met de huidige en minder duurzame opties. Hier is nog minder over bekend, maar de basis, de mogelijkheid om te telen, is gunstig.

Naast Riet zou in de toekomst mogelijk ook veenmos geteeld kunnen worden in de huidige diepontwaterde of vergraven hoog- en laagveengebieden. Dan behoud je de economische functie van het gebied, maar in combinatie met een hoge natuurwaarde. Ook in bufferzones tussen landbouw en natuur, waar de huidige waterpeilen nadelig zijn voor de naastliggende natuurgebieden, biedt deze teelt mogelijkheden voor zowel natuur als economie.

Dit alternatief heeft een goede kans van slagen en grote milieutechnische voordelen in de vorm van minder CO₂-uitstoot, minder afval en minder transport. Daarnaast is het een zeer extensieve teelt die goed is te combineren met een hoge natuur- en landschapswaarde. Werd het gebruik van veenmos in het verleden nog als negatief beoordeeld, omdat het alleen geogst kon worden in natuurgebieden, nu zou het een plus voor natuur en landschap kunnen geven aan vergraven en in cultuur gebrachte hoogveen- en laagveengebieden. In het eerste proefveld van 1200 m² in Duitsland groeide na enkele jaren al Veenbes, Lavendelhei, Ronde en Kleine zonnedauw etc. Ook zijn de Hoogveenspin en zeldzame veenmosmyoceten waargenomen. In Duitsland verwacht men op die locatie weer de eerste broedgevallen van de Goudplevier. In Nederland zouden ook andere steltlopers kunnen profiteren van dit extensief gebruikte natte en open landschap.

De provincie Fryslân en de natuurbeschermingsorganisaties in het noorden van het land zijn alle op de hoogte gebracht van deze ontwikkeling. En de provincie heeft al aangegeven deze mogelijkheid serieus mee te nemen in de nieuwe gebiedsvisie van de veenweidegebieden. Mogelijk is deze teelt in de toekomst het antwoord op de alsmaar dieper ontwaterde en steeds meer inklinkende veenweidegebieden.

Nico Minnema

Figuur 2. Proefvlakken (Foto: Omke Oudeman).